

Nr 332.

Av herrar **Andersson, Henrik**, och **Frändén**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av
folk- och småskoleseminarierna.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 143 rörande folk- och småskoleseminariernas omorganisation föreslås bland annat, att småskoleseminariet i Östersund skall nedläggas. Detta betyder att hela det stora inlandet i mellersta och nedre Norrland berövas sitt enda seminarium för utbildning av småskollärarinnor. Däremot föreslås att småskoleseminariet i Lycksele bibehållas. Ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor skulle inrättas i Falun.

Utan att ingå på frågan huruvida seminariet i Lycksele bör bibehållas eller i Falun endast inrättas ett småskoleenkelseminarium eller om någon annan ändring i organisationen bör vidtagas vilja vi dock påpeka, att Östersund med sina goda kommunikationer och sitt centrala läge inom mellersta Norrland såsom utbildningsort för lärare har betydelsefulla företräden framför en del andra platser. Sålunda finnes i Östersund ett synnerligen värdefullt bibliotek samt Sveriges största och näst Skansen i Stockholm bäst ordnade bygdemuseum ävensom länsarkiv, vilka omständigheter torde äga ej så ringa betydelse, isynnerhet beträffande lärareutbildningen i fråga om hembygdsundervisning.

Det förefaller sålunda, som om det vore både rimligt och ändamålsenligt att småskoleseminariet i Östersund fortfarande upprätthålles. Någon svårare rubbning i den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationsplanen skulle knappast vållas genom en omkastning av förläggningsorten av det för det inre Norrland avsedda småskoleseminariet från Lycksele eller eventuellt Falun till Östersund.

Seminariesakkunniga hava också ansett att Östersundsseminariet bör bibehållas. Samma uppfattning uttalar jämväl undervisningsrådet Almqvist i en till skolöverstyrelsens protokoll den 10 november 1931 avgiven reservation (bilaga), till vilken vi bedja få hänvisa.

Då Jämtlands läns landsting erbjudit sig att till staten överlåta seminariebyggnaden i Östersund kostnadsfritt och med tillhörande inventarier, äger ju staten redan förstklassiga lokaler i Östersund. Fastigheten liksom all lösöreegendom befinner sig i förstklassigt skick och är enligt skolöverstyrelsens yttrande å sid. 72 i propositionen i avseende å lokaler och utrustning ett av de fullständigaste och bästa landstingssemi-

narierna. Utrymme finnes också för tillbyggnad och utvidgning av läroanstalten, om sådant framdeles skulle befinnas av behovet påkallat.

På grund av vad sålund anförts, hemställes,

att riksdagen ville besluta att småskoleseminariet för det inre mellan-Norrland måtte förläggas till Östersund.

Stockholm den 16 mars 1932.

H. Andersson.

A. O. Frändén.

Bilaga.

Avskrift.

Utdrag av protokoll, hållet hos kungl. skolöverstyrelsen den 10 november 1931.

§ 1. Sedan överstyrelsen genom nådigt beslut den 3 juli 1931 anbefallts att före den 15 november 1931 till Kungl. Maj:t inkomma med vissa utredningar och förslag angående folkskole- och småskoleseminariernas framtida organisation, företog nu överstyrelsen detta ärende till avgörande; och beslöt överstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande i ämnet av den lydelse registraturet för denna dag utvisar.

Undervisningsrådet Almkvist avgav följande yttrande till protokollet.

»I föreliggande underdåniga yttrande har överstyrelsen, bland annat, föreslagit, att folkskoleseminariet i Härnösand skall nedläggas, att folkskoleseminarierna i Umeå och Luleå skola ombildas till samseminarier samt att småskoleseminariet i Östersund skall nedläggas och småskoleseminariet i Härnösand ombildas till dubbelseminarium samt inrymmas i det nuvarande folkskoleseminariets lokaler.

Undertecknad anser denna plan för lärarutbildningens framtida ordnande i Norrland otillfredsställande av skäl, som i det följande närmare angivas.

Överstyrelsen har icke ansett sig böra biträda de sakkunnigas förslag om bibehållande av folkskoleseminariet i Härnösand bland annat därför, att detta skulle medföra att lokalerna för ett av de dubbla folkskoleseminarierna i Norrland skulle kunna utnyttjas blott till hälften. För min del anser jag, att denna synpunkt icke bör tillmätas avgörande betydelse.

För att tillgodose behovet av lärare vid till folkundervisningen hörande skolor inom de stora industri- och landsbygdsområdena i Västernorrlands och Jämtlands län kräves, enligt min mening, ett folkskolesemina-

rium i Härnösand och ett småskoleseminarium i vardera av städerna Härnösand och Östersund.

Vad särskilt folkskoleseminariet i Härnösand beträffar, visa verkställda undersökningar, att läroanstalten rekryteras så gott som uteslutande från Norrland och främst från Västernorrlands och Jämtlands län. Höstterminen 1930 till exempel utgjorde elevantalet vid seminariet 81. Av dessa voro icke mindre än 61 från de båda nyssnämnda länen, 18 från Norrland i övrigt och endast 2 från orter utom Norrland.

De sakkunniga ha i sitt betänkande, bland annat, framhållit, att utvecklingen i Norrland går sina egna vägar och fördenskull är svår att framtidsberäkna. Jag tillåter mig nu, liksom tidigare, starkt understrika, att denna synpunkt är värd största beaktande vid planläggandet av en seminarieorganisation, avsedd att tillgodose behovet av lärare under en icke alltför kort tidrymd, i synnerhet som den situationen föreligger, att till statens kostnadsfria förfogande för seminarieändamål nu står ett stort antal lokaler med inventarier. Det är, enligt min uppfattning, under sådana omständigheter icke tillrådligt att så ordna lärarutbildningen, att då organisationen trätt i full tillämpning, i Norrland icke finnas några andra utvidgningsmöjligheter än att upprätta nya seminarier.

En undersökning av utvecklingen på skolväsendets område under det senaste årtiondet visar, bland annat, följande ökning i antalet läraravdelningar i Norrland och Dalarna under perioden 30 juni 1920—30 juni 1930:

		Folkskolan		Småskolan och mindre folkskolan
Kopparbergs län		34	läraravdelningar	31
Gävleborgs »		137	»	56
Västernorrlands »		157	»	118
Jämtlands »		125	»	49
Västerbottens »		151	»	96
Norrbottnens »		165	»	7
		Summa 768	läraravdelningar	357
				läraravdelningar.

Ökningen i hela riket under samma tid av antalet läraravdelningar uppgick till i folkskolor 2,965 och i småskolor och mindre folkskolor 413, eller tillsammans 3,378 läraravdelningar, av vilka tillsammans 1,125 i Norrland, där ökningen alltså utgjorde omkring 33 procent av ökningen för hela landet.

Dessa siffror kunna givetvis icke tillmätas annan betydelse än den, att de visa, att utvecklingen i Norrland på här ifrågavarande område gått starkt framåt, och särskilt, att ökningen i antalet läraravdelningar i folkskolan varit betydande inom Västernorrlands och Jämtlands län.

En annan omständighet, som också bör beaktas i detta sammanhang, är den, att nativitetsminskningen gör sig mindre märkbar i Norrland än i övriga delar av riket.

Detta framgår bland annat därav, att antalet skolpliktiga barn i riket utgjorde 708,821 år 1920 och 672,823 år 1930, vadan en minskning med 35,998 barn ägt rum. Samtidigt hade antalet i Norrland minskats från 171,377 till 168,604 eller med 2,773, det vill säga, att under det att minskningen i hela riket uppgick till 5 procent, stannade den i Norrland vid mindre än 1.7 procent.

Hur den framtida utvecklingen på nu ifrågavarande område kommer att gestalta sig, är omöjligt att förutsäga, när det gäller Norrland, liksom i fråga om riket i övrigt.

De framtidsberäkningar, som gjorts av folkskolinspektörerna, äro, såsom de själva angiva och såsom naturligt är, approximativa. Verkligheten har, i den mån en jämförelse mellan beräkningarna och de faktiska förhållandena kunnat äga rum, visat, att beräkningarna varit för låga. Om hur de nya beräkningarna skola komma att motsvaras av verkligheten, är omöjligt göra något som helst antagande.

I varje fall synes försiktigheten bjuda, att den seminarieorganisation, som nu skall uppbyggas, göres tillräckligt vid och att läroanstalterna förläggas med tillbörlig hänsyn till särskilda geografiska och andra förhållanden, där sådana föreligga.

Detta synes mig icke bli fallet, vad Norrland beträffar, om folkskoleseminariet i Härnösand nedlägges.

Bibehålles seminariet åter, följde därav först och främst, att småskoleseminariet i samma stad fortfarande förbleve enkelt och förlagt i nuvarande lokaler, vilka komma att av landstinget kostnadsfritt överlämnas till staten. Något behov av ett dubbelseminarium i Härnösand för utbildning av småskollärarynnor föreligger icke, såvida icke småskoleseminariet i Östersund nedlägges, då seminariet i Härnösand måste ombildas till dubbelt för att behovet av småskollärarynnor i Jämtland skall kunna tillgodoses. Nu finnes i Östersund för närvarande seminarium utmärkta lokaler, vilka också komma att utan ersättning överlämnas till staten. Koncentrationen till Härnösand av utbildningen av småskollärarynnor för i huvudsak Västernorrlands och Jämtlands län kan visserligen ur statsekonomisk synpunkt vara fördelaktigt, om dubbelseminariet förlägges till folkskoleseminariets nuvarande lokaler och hänsyn tagas till kostnaderna för den framtida driften. Men den innebär också, att staten avböjer erbjudandet att utan kostnader mottaga två värdefulla fastigheter med tillhörande tomter samt att Jämtlands län förlorar sin enda lärarutbildningsanstalt.

Bibehållandet av folkskoleseminariet i Härnösand skulle, under förutsättning att överstyrelsens förslag i fråga om antalet avgångsavdelningar och dessas fördelning på manliga och kvinnliga elever godtagas, vidare medföra, att folkskoleseminariet i Umeå allt fortfarande kunde vara kvinnligt dubbelseminarium. Vad folkskoleseminariet i Luleå beträffar, skulle det däremot, under nyss angiven förutsättning, bliva enkelt manligt. Detta anser jag vara en avgjord fördel, då därigenom ett reservutrymme vinnes, som vid behov kan tagas i anspråk för antingen en avdelning manliga eller kvinnliga elever, som skola utbildas till lärare vid folkskolor, eller för en studentkurs eller för ett småskoleseminarium, vilketdera nu tiden kan komma att kräva.

I överstyrelsens förslag räknas med 20 avgångsklasser, vilken organisation med 28 elever i 15 avdelningar och 25 elever i fem innebär en årlig utexamination av 545. Enligt byråchefen Göransson's senaste uttalande synes seminarieorganisationen behöva så utrustas, att utexamineringen skall kunna uppgå till 572 om året.

Såsom en av 1929 års seminariesakkunniga har jag på i särskilt avgivet yttrande angivna skäl ansett en utexaminering av 575 såsom lämplig.

Överstyrelsen har på grund av de under hösten 1931 verkställda undersökningarna och beräkningarna kommit till det resultatet, att den nya

seminarieorganisationen bör givas en så smidig form, att antalet utexaminerade, om så erfordras, kan till en viss grad ökas, utan att nya lokaler behöva anskaffas.

Mot ett sådant förslag torde berättigade invändningar icke kunna göras, därest utvidgningsmöjligheterna, i den mån så ske kan, fördelas på olika delar av landet.

Slutligen tillåter jag mig framhålla, att riksdagen 1929 uttalade, att Norrland i det hela icke vore särskilt gynnat i fråga om bildningsinstitutioner, och att man redan på grund därav borde gå fram med varsamhet, när det gällde att beröva denna landsända något av, vad den i sådant hänseende åtnjöte. De sakkunniga ha också i sitt betänkande, sid. 138, förklarat, att, då de släppt tanken på nedläggande av folkskoleseminariet i Härnösand och anordnande av samseminarier i Umeå och Luleå, detta berodde därpå att avstånden i Norrland fortfarande spela en roll och att förläggningen därför bleve bättre, om seminariet i Härnösand bibehölles.

Ser man på antalet läroanstalter skulle, om överstyrelsens förslag bifalles, Jämtland gå miste om sitt småskoleseminarium och Ångermanland om sitt folkskoleseminarium, där statlig utbildning av lärare pågått från och med år 1843. Visserligen skulle i stället tillkomma en avdelning vid småskoleseminariet i Härnösand, men förändringen innebure det oaktat en särskilt för mellersta Norrland mycket kännbar förlust av bildningsinstitutioner.

På grund av det anförda har jag ansett, att överstyrelsen bort föreslå, att folkskoleseminariet i Härnösand bibehålles;

att folkskoleseminariet i Umeå fortfarande förblir kvinnligt dubbelseminarium;

att folkskoleseminariet i Luleå organiseras såsom manligt enkelseminarium;

att småskoleseminariet i Härnösand övertages av staten och fortfarande upprätthålles såsom enkelseminarium; samt

att småskoleseminariet i Östersund övertages av staten och bibehålles vid sin verksamhet.»

Ur protokollet:

Gurlå Hultengren.

Rätt avskrivet betygar på tjänstens vägnar:

Henning Bruce.

